

Teresa Misiuk

Problemy integracyjne postępowania działowego

Palestra 17/7-8(187-188), 23-36

1973

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jest także wiele innych problemów dużej wagi, jak np. działalność socjalno-bytowa jako fragment ogólnospołecznej problematyki socjalno-bytowej, dla której korzystny klimat stworzyły decyzje podjęte na VII Plenum KC i VI Zjeździe PZPR. Jak wynika z materiałów sprawozdawczych, były one dostrzegane w działalności samorządu adwokackiego, były poruszane z dużą powagą i znajomością rzeczy. Trzeba po prostu nadal rozwiązywać je w sposób długofalowy.

Na koniec swego wystąpienia chciałbym raz jeszcze we własnym imieniu i z upoważnienia towarzyszy ze Stronnictwa Demokratycznego i Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego przekazać wyrazy głębokiego uznania dla ustępującego Prezydium, dla całej Naczelnej Rady Adwokackiej, dla wszystkich jej komisji, dla wszystkich działaczy samorządowych i politycznych adwokatury i życzyć, aby następna Naczelna Rada Adwokacka na koniec swojej kadencji mogła odnotować dalszy krok naprzód w rozwiązywaniu podstawowych problemów adwokatury.

TERESA MISIUK

Problemy integracyjne postępowania działowego

Autorka dokonuje klasyfikacji wspólnych instytucji postępowania działowego w sprawach o zniesienie współwłasności, o dział spadku i o podział majątku wspólnego małżonków i w konsekwencji uzasadnia tezę, że k.p.c. daje podstawę do operowania pojęciem postępowania działowego sensu largo. W artykule omówiono ponadto zakres tego postępowania z punktu widzenia kumulacji żądań.

I. UWAGI OGÓLNE

Wykonywana w postępowaniu nieprocesowym funkcja sądu, która polega na likwidacji stosunku prawnego łączącego współwłaścicieli lub osoby będące wspólnie podmiotami innych praw, pozwala na łączne spojrzenie na trzy kategorie spraw wynikające ze stosunków normowanych przez różne działy prawa materialnego, tj. przez prawo rzeczowe i spadkowe oraz przez prawo rodzinne. Chodzi tu mianowicie o sprawy o zniesienie współwłasności, o dział spadku i o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności ustawowej między małżonkami. Opracowanie niniejsze ma na celu łączne omówienie przewidzianych przez k.p.c. instytucji postępowania w wymienionych trzech kategoriach spraw i w tym sensie dotyczy ono problemów integracyjnych postępowania działowego. O aktualności tematyki świadczy znaczna ilość tego rodzaju spraw rozpoznawa-

nych przez sądy mimo możliwości umownego dokonywania działu oraz brak w zasadzie opracowania omawiającego łącznie postępowanie w tych sprawach.

Aczkolwiek kodeks postępowania cywilnego nie wprowadza łącznego „postępowania działowego”, to jednak ze względu na identyczną funkcję sądu w wymienionych wyżej kategoriach spraw zbliża do siebie w znacznej mierze postępowania w tych sprawach, nakazując odpowiednie stosowanie do spraw o dział spadku przepisów o zniesieniu współwłasności (art. 688 k.p.c.), do spraw zaś o podział majątku wspólnego przepisów o dziale spadku (art. 567 § 3 k.p.c.), a poprzez te ostatnie — przepisów o zniesieniu współwłasności.

Więź tych postępowań podkreślają również przepisy prawa materialnego, które regulują wymienione kategorie spraw, posługując się również metodą odesłania. Tak więc do wspólnego majątku spadkowego oraz do działu spadku i do majątku wspólnego małżonków od chwili ustania wspólności stosuje się odpowiednio przepisy o współwłasności w częściach ułamkowych (art. 1035 k.c. i art. 42 k.r.o.), a ponadto do podziału majątku, który był objęty wspólnością ustawową, stosuje się odpowiednio przepisy o dziale spadku (art. 46 k.r.o.).

Sąd Najwyższy z zastosowania tej metody regulacji ustawowej wyciąga — zdaje się — bardzo daleko idące wnioski, odmawia bowiem sprawom dotyczącym podziału majątku wspólnego charakteru spraw ze stosunków rodzinnych. Pogląd taki opiera się na założeniu, że małżonkowie od chwili ustania wspólności ustawowej są współwłaścicielami w częściach ułamkowych i że wobec tego łączy ich stosunek cywilnoprawny *sensu stricto*, a nie stosunek rodzinny¹. Podobne stanowisko zajmuje J. Wasilkowski, skoro twierdzi, że „z chwilą ustania wspólności majątkowej między małżonkami współwłasność łączna przekształca się ex lege we współwłasność w częściach ułamkowych (art. 42 k.r.o.)”². W doktrynie zwraca się jednak powszechnie uwagę na różnice zachodzące między współwłasnością w częściach ułamkowych a stosunkiem prawnym łączącym małżonków w czasie trwania wspólności ustawowej³. Jedną z tych różnic występuje również po ustaniu wspólności ustawowej, a mianowicie majątek wspólny małżonków może obejmować nie tylko rzeczy, które wyłącznie są przedmiotem współwłasności w częściach ułamkowych zgodnie z art. 195 k.c., ale również prawa (podobnie jak spadek).⁴ Owa różnica jest m.in. przyczyną krytyki metody odesłania zastosowanej przez k.c. i k.r.o. oraz k.p.c., o której wspomniano wyżej.⁵ Różnica ta świadczy o tym, że wspólności między małżonkami po ustaniu wspólności ustawowej nie można uważać za współwłasność w częściach ułamkowych

¹ Por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 24.III.1962 r. 1 CO 33/61 (OSNCP 1963, poz. 139), której aktualność pod rządami nowych przepisów k.c., k.r.o. i k.p.c. uznał Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 24.II.1972 r. III CRN 527/71, OSNCP 1972, poz. 164.

² J. Wasilkowski: Prawo własności w PRL — Zarys wykładu (oprac. z udziałem M. Madeya), Warszawa 1969, s. 222.

³ Por. w szczególności: A. Wąsiewicz: Powstanie, istota i zniesienie współwłasności ułamkowej, Poznań 1965, s. 61 i 209; S. Szer: Prawo rodzinne, Warszawa 1966, s. 113 i nast.; B. Walaszek: Zarys prawa rodzinnego i opiekuńczego, Warszawa 1971, s. 72 i nast.

⁴ Por. J. Gwiazdomorski: Prawo spadkowe w zarysie, Warszawa 1967, s. 235 oraz L. Stecki: Podział majątku wspólnego, NP 1967, nr 10, s. 1293.

⁵ Ibidem.

i dlatego słuszny wydaje się pogląd A. Wąsiewicza, że „między spadkobiercami przed działem spadku oraz między małżonkami po ustaniu wspólności ustawowej (a przed działem) istnieje szczególny rodzaj wspólnoty, do której stosuje się — z pewnymi ograniczeniami — przepisy o współwłasności ułamkowej.”⁶

Do rozważenia pozostaje kwestia, czy sprawy o podział tej wspólnoty między małżonkami mają charakter spraw rodzinnych. Jak podkreśla A. Kunicki, „w przeciwieństwie do współwłasności w częściach ułamkowych i innych postaci współwłasności łącznej wspólnota ustawowa nie należy do kategorii stosunków cywilnoprawnych, lecz do stosunków rodzinnych”.⁷ Również J. Wasilkowski przyjmuje, że „współwłasność łączna nie jest samoistnym stosunkiem prawnym (...), opiera się zawsze na szczególnym stosunku osobistym, który łączy pewne osoby (...) współwłasność łączna jest korelatem tego podstawowego stosunku, jego konsekwencją w sferze prawa rzeczowego (...), nie może bez niego ani powstać, ani istnieć”.⁸ Do tak pojętej współwłasności łącznej zalicza się również wspólnota ustawową, która — jak z tego wynika — jest korelatem stosunku małżeństwa. Podziału zatem majątku, jaki powstał na skutek istnienia tej wspólnoty, nie można traktować jako wyniku badań przez sąd nad innymi stosunkami niż rodzinne, tym bardziej że sąd, ustalając skład majątku wspólnego, bada stosunki między byłymi małżonkami z okresu istnienia wspólnoty ustawowej. Można więc przyjąć, że mimo ustania wspólnoty ustawowej sąd analizuje stosunki majątkowe między byłymi małżonkami w ujęciu retrospektywnym, tj. z okresu istnienia wspólnoty ustawowej. Fakt, że sąd dokonuje tych czynności także wtedy, gdy uczestników nie łączy już stosunek małżeństwa, również nie może im odebrać charakteru stosunków rodzinnych, bo trudno by było uznać, że kryterium decydującym o takim charakterze stosunków jest istnienie w czasie postępowania stosunku małżeństwa. Podobnie sprawa o alimenty nie traci przecież charakteru sprawy rodzinnej, jeśli będzie się toczyła między małżonkami po rozwodzie.

Z powyższych względów dyskusyjne jest stanowisko Sądu Najwyższego, który przyjmuje, że subsydiarne stosowanie przepisów o współwłasności ułamkowej i o dziale spadku nadaje sprawie o podział majątku wspólnego charakter sprawy ze stosunków cywilnych, a nie rodzinnych. Przyjęta bowiem metoda odesłania jest wynikiem uproszczenia techniki legislacyjnej i nie może być wykorzystywana do zacierania w tym zakresie przyjętego w naszym systemie prawnym rozróżnienia między prawem cywilnym a rodzinnym. Rozróżnienie to prowadzi zresztą do konsekwencji praktycznych, co znajduje wyraz w art. XII przep. wpraw. k.p.c. Fakt, że art. 42 k.r.o. nakazuje „odpowiednie” stosowanie do majątku, który był objęty wspólnością ustawową, przepisów o współwłasności w częściach ułamkowych, również oznacza, że współwłasność ta nie staje się współwłasnością w częściach ułamkowych, co miałyby wpływ na przekształcenie charakteru stosunków z rodzinnych na cywilne *sensu stricto*.

⁶ A. Wąsiewicz: op. cit., s. 63.

⁷ A. Kunicki: Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 7.V.1965 r. II CR 174/65, OSPiKA 1966, poz. 169.

⁸ J. Wasilkowski: op. cit., s. 222.

Należy też dodać, że stanowisko, iż sprawy te mają charakter rodzinny, zostało wyrażone również w Komentarzu do kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.⁹

Poglądy na temat charakteru spraw o podział majątku wspólnego małżonków po ustaniu wspólności ustawowej nie są jednak w judykaturze jednolite. I tak np. w uchwale z dnia 13.VII.1969 r. III CZP 52/69¹⁰ Sąd Najwyższy uznał, że sprawy o podział majątku wspólnego małżonków po ustaniu wspólności ustawowej należy uważać za sprawy ze stosunków rodzinnych w rozumieniu art. XII przep. wpraw. k.p.c., uchwała zaś z dnia 24.III.1962 r. I CO 33/61, wyrażająca odmienny pogląd, straciła aktualność wobec zmiany prawa procesowego i materialnego. Zmiany w zakresie prawa procesowego, na które wskazał Sąd Najwyższy w cyt. uchwale z dnia 13.VII.1969 r., polegają na rozszerzeniu zakresu postępowania o podział majątku wspólnego przez włączenie do niego rozstrzygnięć o żądaniu ustalenia nierównych udziałów małżonków w majątku wspólnym. Zmiany w zakresie prawa materialnego sprowadzają się według Sądu Najwyższego do tego, że „podczas gdy art. 27 k.r. z 1950 r. zezwalał na wystąpienie z żądaniem pozbawienia współmałżonka w całości lub w części udziału w majątku wspólnym jedynie w stosunku do osoby obciążonej winą za rozwód (albo złą wiarą w razie unieważnienia małżeństwa), dopuszczał zaś możliwość ustalenia udziału w majątku wspólnym odpowiednio do przyczynienia się każdego z małżonków do jego powstania tylko w razie wspólnej ich winy (bądź też złej wiary), obecnie obowiązujący art. 43 k.r.o. nie przewiduje tego rodzaju »przedśadu«, lecz uzależnia skuteczność żądania ustalenia nierównych udziałów od istnienia ważnych powodów”.¹¹ Według Sądu Najwyższego „istota tej zmiany polega na tym, że w postępowaniu o podział majątku wspólnego w myśl obecnie obowiązujących przepisów rozstrzyga się nie tylko o wysokości udziału każdego z małżonków, lecz także o samej zasadzie żądania ustalenia nierównych udziałów w majątku wspólnym. Tym samym w toku podziału majątku, który był objęty majątkową wspólnością małżeńską, rozstrzyga się zagadnienia, których materialną podstawą są stosunki rodzinne. Taki bowiem charakter ma żądanie ustalenia nierównych udziałów małżonków, skoro warunkujące to żądanie ważne powody z istoty swej wiązać się muszą z układem stosunków wzajemnych w małżeństwie i w rodzinie, a rozstrzygnięcie o wysokości udziałów w myśl art. 43 k.r.o. zależy od stopnia, w jakim każdy z małżonków przyczynił się do powstania tego majątku. Charakter rodzinny omawianej sprawy uwypukla w sposób dobitny art. 43 § 3 k.r.o., który przy określeniu stopnia przyczynienia się małżonka do powstania wspólnego majątku nakazuje uwzględnić także nakład jego pracy przy wychowaniu dzieci”¹². Trudno odmówić trafności przytoczonemu pogładowi Sądu Najwyższego.

Celem niniejszych rozważań jest, jak wskazano wyżej, omówienie wspólnych instytucji dla postępowania działowego w wymienionych wyżej kategoriach spraw. Niewątpliwy związek postępowania w tych spra-

⁹ S. Breyer i S. Gross: Komentarz do kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (praca zbiorowa pod red. M. Grudzińskiego i J. Ignałowicza), s. 186 i 187.

¹⁰ Nie publikowana.

¹¹ Ibidem.

¹² Ibidem

wach nie przekreśla jednak różnicy w zakresie stosunków, z jakich sprawy te wynikają, tj. cywilnych *sensu stricto*, gdy chodzi o sprawy dotyczące zniesienia współwłasności i działu spadku, oraz rodzinnych, związanych z podziałem majątku wspólnego małżonków.

II. TRYB ROZPOZNAWANIA SPRAW DZIAŁOWYCH

Sprawy o zniesienie współwłasności, o dział spadku i o podział majątku wspólnego małżonków łączy wspólny tryb postępowania nieprocesowego. Ten tryb postępowania sądowego wchodzi w grę wtedy, gdy strony nie mogą dojść do porozumienia w sprawie dokonania podziału umownego, dopuszczonego we wszystkich tych kategoriach spraw.¹³ Jeżeli jednak podział umowny dojdzie do skutku, to uważa się go za dokonany, a dla sporów z nim związanych właściwy jest proces jako podstawowy tryb rozpoznawania spraw cywilnych (art. 13 k.p.c.).

Proces jest również trybem właściwym do dochodzenia nieważności umowy działowej w wypadku, kiedy nieważność ma być stwierdzona wyrokiem sądowym (np. na podstawie art. 388 § 1 k.c.).

Sąd Najwyższy w kwestii stosunku postępowania procesowego i nieprocesowego oraz umownego dokonania działu spadku przyjął, że spadkobierca, uchylając się od skutków prawnych umowy zawartej pod wpływem błędu, może złożyć wniosek o przeprowadzenie postępowania działowego bez potrzeby uprzedniego dochodzenia — w drodze powództwa — uznania umowy o dział spadku za pozbawioną skutków prawnych.¹⁴ Sąd Najwyższy przyjął, że w tym wypadku ma zastosowanie art. 88 § 1 k.c., którego nie wyłącza art. 1045 k.c., ten ostatni bowiem przepis powoduje jedynie to, że „oświadczenie o uchyleniu się od skutków prawnych umowy o dział spadku zawartej pod wpływem błędu jest o tyle zastrzone w stosunku do przepisów ogólnych, że może nastąpić tylko wtedy, gdy błąd dotyczył stanu faktycznego, który strony uważały za niewątpliwy (...)”.¹⁵ Pogląd ten może mieć odpowiednie zastosowanie do spraw o podział majątku wspólnego małżonków poprzez art. 46 k.r.o. Co się zaś tyczy umów o zniesienie współwłasności, to ograniczenie wynikające z art. 1045 k.c. nie wchodzi w rachubę i do umów takich ma zastosowanie jedynie art. 88 § 1 k.c.

Dla zagadnienia wzajemnego stosunku procesu i postępowania nieprocesowego w sprawach działowych ma również znaczenie instytucja kumulacji żądań w postępowaniu działowym, których przed wszczęciem postępowania działowego osoby uprawnione mogą dochodzić w procesie. Instytucji tej poświęcone będą szczegółowe rozważania zamieszczone niżej w pkt IV/1.

¹³ Stosownie do art. 1037 k.c. dział spadku może nastąpić na podstawie umowy spadkobierców. Zniesienie współwłasności w drodze umowy uzasadnia J. Wasilkowski (op. cit., s. 234, przypis 19), a ponadto F. Białhuta, J. St. Piątowski, J. Policzkiwicz w pracy: Gospodarstwa rolne — Obrót, dziedziczenie, podział, Warszawa 1967, s. 214 i 215. Warunki zniesienia współwłasności w drodze umowy omawia A. Wąsiewicz: op. cit., s. 249. Umowny sposób podziału majątku wspólnego małżonków dopuszczają S. Breyer i S. Gross (op. cit., s. 186) oraz L. Stecki: Ustanie ustawowej wspólności małżeńskiej, Poznań 1968, s. 77.

¹⁴ Por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 6.III.1967 r. III CZP 7/67, OSNCP 1967, poz. 171.

¹⁵ Ibidem.

III. KLASYFIKACJA WSPÓLNYCH I ODREBNYCH INSTYTUCJI W SPRAWACH O DZIAŁY WEDŁUG PRZEPISÓW K.P.C.

Instytucje wspólne i odrębne dla trzech omawianych kategorii spraw można sklasyfikować w sposób następujący:

1) są więc instytucje odnoszące się do spraw o zniesienie współwłasności, o dział spadku i o podział majątku wspólnego małżonków, oparte na tym samym przepisie stosowanym odpowiednio, a mianowicie: a) kumulacja roszczeń i związane z nią konsekwencje (art. 618 § 2 i § 3 k.p.c.), b) orzeczenie działowe na podstawie zgodnego wniosku uczestników (art. 622 k.p.c.), c) orzeczenie działowe w braku zgodnego wniosku uczestników (art. 623 k.p.c.), d) charakter orzeczenia działowego (art. 624 k.p.c.), e) odrębności postępowania dotyczącego podziału w naturze nieruchomości rolnej (art. 619 § — 621 k.p.c.), f) postępowanie związane z tzw. podziałem cywilnym (art. 625 k.p.c.);

2) są także instytucje wspólne lub tylko częściowo wspólne, ale oparte na różnych przepisach, a mianowicie: a) obligatoryjność rozprawy (art. 608 i 683 k.p.c.), b) przesłanki wniosku (art. 511, 617, 680 k.p.c.), c) ustalenie składu i wartości spadku, dzielonego majątku małżonków oraz składu i wartości nieruchomości rolnej będącej przedmiotem współwłasności (art. 619 i 684 k.p.c.), d) skład orzekający sądu (art. 509 pkt 5 i 7 k.p.c.);

3) wreszcie są instytucje wspólne dla spraw o dział spadku i o podział majątku wspólnego małżonków oraz odrębne dla spraw o zniesienie współwłasności, do których zaliczyć należy dane informacyjne przedstawiane przez uczestników postępowania (art. 682 k.p.c.) oraz instytucję odrębną dla każdej z tych kategorii sprawy, tj. właściwość miejscową sądu (art. 508 § 1, 606, 682 i 683 k.p.c.).

Z klasyfikacji powyższej wypływa wniosek, że w k.p.c. przeważają w znacznym stopniu instytucje wspólne dla wszystkich kategorii spraw. Pozwała to na postawienie tezy o istnieniu postępowania działowego *sensu largo* odnoszącego się do wymienionych wyżej spraw, z zastrzeżeniem jednak różnic w zakresie stosowania prawa materialnego.

IV. INSTYTUCJE WSPÓLNE DLA TRZECH KATEGORII SPRAW DZIAŁOWYCH

Przejdźmy obecnie do omówienia instytucji wspólnych dla trzech kategorii spraw działowych w kolejności przedstawionej w pkt III opracowania, ale z pominięciem odrębności postępowania związanych z podziałem w naturze nieruchomości rolnej i postępowania związanego z tzw. podziałem cywilnym (pkt III/1 lit. e—f powyższej klasyfikacji). Jeśli bowiem chodzi o pierwsze zagadnienie, to było już ono przedmiotem odrębnych opracowań w piśmiennictwie,¹⁶ drugie zaś ma niewielkie zastosowanie praktyczne.¹⁷

¹⁶ Por. w szczególności: F. Błahuta, J. St. Piątowski, J. Policzkiewicz: op. cit.

¹⁷ Por. na ten temat: B. Dobrzański: Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego (praca zbior. pod red. Z. Resicha i W. Siedleckiego), Warszawa 1969, s. 909.

1. Zakres postępowania działowego

Obok zasadniczej funkcji sądu w tym postępowaniu polegającej na dokonywaniu działów k.p.c. dopuszcza rozstrzyganie przez sąd w postępowaniu działowym szeregu sporów wynikających między uczestnikami postępowania. Kumulacja ta ma charakter obligatoryjny w odróżnieniu od kumulacji fakultatywnej w procesie przewidzianej w art. 191 k.p.c., ponieważ powoduje daleko idące skutki polegające na tym, że sąd dokonujący działów jest wyłącznie właściwy do rozpoznawania sporów z nimi związanych (art. 618 § 2, 688, 567 k.p.c.),¹⁸ a nieskorzystanie z kumulacji przez uczestników postępowania prowadzi do prekluzji żądań nie zgłoszonych w postępowaniu działowym (art. 618 § 3 w związku z art. 688 i 567 § 3 k.p.c.).

Obligatoryjna kumulacja żądań jest instytucją właściwą tylko dla postępowania działowego. Pewna analogia nasuwa się tu jedynie do postępowania w sprawach rozwodowych, z którymi łącznie muszą być rozpoznawane sprawy o zaspokojenie potrzeb rodziny i o alimenty pomiędzy małżonkami oraz między nimi a ich wspólnymi małoletnimi dziećmi (art. 445 § 1 k.p.c.) — z tą tylko różnicą, że w ostatnio wymienionych sprawach sąd orzeka z urzędu, natomiast w postępowaniu działowym skumulowane są również żądania, o których sąd orzeka jedynie na wniosek.

Kumulacja żądań w postępowaniu działowym rodzi szereg problemów, zwłaszcza jeśli chodzi o jej zakres i konsekwencje, jakie ona wywołuje w postępowaniu działowym, czego wyrazem są dość liczne orzeczenia Sądu Najwyższego i wypowiedzi w doktrynie dotyczące tych kwestii, nierzadko sprzeczne ze sobą.

a) Dla każdej z trzech kategorii spraw określono odrębnie spory, jakie mogą być rozstrzygane przez sąd obok realizacji głównego żądania, tj. likwidacji łączącego uczestników postępowania stosunku prawnego współwłasności oraz wspólnoty spadkobierców i małżonków po ustaniu wspólności ustawowej. Tak więc w postępowaniu o zniesienie współwłasności sąd rozstrzyga także spory: 1) o prawo żądania zniesienia współwłasności, 2) o prawo własności, 3) o wzajemnych roszczeniach współwłaścicieli z tytułu posiadania rzeczy (art. 618 § 1 k.p.c.). Omówiono już je w doktrynie.¹⁹ Ostatnio Sąd Najwyższy podjął uchwałę z dnia 5.IX.1972 r. III CZP 61/72,²⁰ w której uznał, że sprawa z powództwa o ochronę naruszonego posiadania, tocząca się między współwłaścicielami (współspadkobiercami), nie podlega przekazaniu w myśl art. 618 § 2 k.p.c. — do dalszego rozpoznania — sądowi prowadzącemu postępowanie o zniesienie współwłasności (o dział spadku). Sąd Najwyższy przyjął bowiem, że art. 618 k.p.c. dotyczy spraw jedynie natury petytoryjnej,²¹ przy czym zauważyć należy, że nie wynika to wprost z tego przepisu zawie-

¹⁸ Bliżej zagadnienie to omawia M. Sychowicz: Problematyka artykułu 618 k.p.c. (cz. II), NP 1972, nr 3. Por. również uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 21.VII.1970 r. III CZP 39/70 na temat przekazania przez sąd rewizyjny sprawy należącej do kategorii spraw objętych art. 618 k.p.c. sądowi prowadzącemu postępowanie o zniesienie współwłasności (OSNCP 1971, poz. 25).

¹⁹ Por. w szczególności B. Dobrzański: op. cit., s. 901 i nast. oraz M. Sychowicz: Problematyka artykułu 618 k.p.c. (cz. I), NP 1972, nr 1, s. 45—50.

²⁰ OSNCP 1973, poz. 55.

²¹ Ibidem.

rającego szerokie sformułowanie, iż w postępowaniu o zniesienie współwłasności sąd rozstrzyga m.in. o roszczeniach „współwłaścicieli z tytułu posiadania rzeczy”. Pogląd ten jest zresztą dość wyjątkowy na tle przejawianej w orzecznictwie Sądu Najwyższego tendencji do szerokiej kumulacji sporów między uczestnikami postępowania działowego, o czym niżej.

W związku z wyłączeniem przez Sąd Najwyższy objęcia obligatoryjną kumulacją spraw o ochronę naruszonego posiadania w postępowaniu działowym, należy jednak zauważyć, że np. sprawy o dopuszczenie do posiadania na podstawie *vindicatio partis* (art. 206 k.c.) albo w drodze wniosku dotyczącego zarządu rzeczą wspólną (art. 199—204 k.c.)²² — jako oparte na prawie — będą objęte hipotezą art. 618 § 1 k.p.c. W praktyce zdarza się np., że postępowanie działowe, którego przedmiotem jest lokal mieszkalny, poprzedza wytoczenie powództwa oparte na art. 206 k.c. lub złożenie wniosku na podstawie art. 199—204 k.c. Zgodnie z art. 618 k.p.c. sprawę taką przekazuje się sądowi prowadzącemu postępowanie działowe. *Prima facie* wydaje się, że wydanie orzeczenia częściowego dopuszczającego do posiadania lokalu w tym postępowaniu nie byłoby celowe, gdyż miałyby ono charakter tymczasowy, skoro sąd dokonując działów może przyznać tę rzecz innej osobie i w konsekwencji zobowiązać osobę, dopuszczoną do posiadania w toku postępowania działowego, do wydania jej uczestnikowi, któremu lokal przyznano w wyniku działów. Jednakże rozstrzygnięcie wniosku uczestnika postępowania o dopuszczenie go do posiadania jest w pełni uzasadnione koniecznością udzielenia mu ochrony prawnej w zakresie przez niego żądanym; poglądu tego nie może zmienić przypuszczenie, że w wyniku załatwienia wniosku o działły wnioskodawca może być zobowiązany do opuszczenia lokalu. W każdym razie wnioskodawca taki, posiadając część lokalu, będzie w korzystniejszej sytuacji, gdyż wydanie przez niego tej części będzie uzależnione od spłaty jej równowartości. Ochrona prawna wnioskodawcy, który został dopuszczony do posiadania — w formie zarządzenia tymczasowego — podczas trwającego postępowania, nie byłaby formalnie możliwa ze względu na to, że w zasadzie zabezpieczenie nie może prowadzić do zaspokojenia (art. 731 k.p.c.).

W postępowaniu o dział spadku sąd rozstrzyga spory: 1) o istnienie uprawnienia do żądania działu spadku, 2) o to, czy pewien przedmiot należy do spadku, 3) o istnienie zapisów, 4) o wzajemne roszczenia między współspadkobiercami z tytułu posiadania poszczególnych przedmiotów spadkowych, pobranych pożytków i innych przychodów oraz poczynionych na spadek nakładów i spłaconych długów spadkowych (art. 685 i 686 k.p.c.). Omówiono je również w piśmiennictwie.²³

Wreszcie w postępowaniu dotyczącym podziału majątku wspólnego małżonków sąd rozstrzyga także: 1) o żądaniu ustalenia nierównych

²² Na temat dopuszczenia do posiadania w trybie *vindicatio partis* lub na podstawie wniosku dotyczącego zarządu rzeczą wspólną — por. uchwałę Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 28.IX.1963 r. III CO 33/62, zawierającą wytyczne w sprawie stosowania przepisów art. 78, 82 i 90 prawa rzeczowego (OSNCP 1964, poz. 22). Aktualność tych wytycznych w świetle obowiązujących obecnie przepisów uznał Sąd Najwyższy m.in. w wyroku z dnia 7.V.1965 r. II CR 174/65, OSNCP 1966, poz. 56.

²³ Por. J. G w i a z d o m o r s k i: op. cit., s. 229 i nast. oraz B. D o b r z a f a s k i: op. cit., s. 959 i nast.

udziałów małżonków w majątku wspólnym, 2) o podlegających zwrotowi wydatkach, nakładach i innych świadczeniach z majątku wspólnego na rzecz majątku odrębnego i odwrotnie.

Za przyjęciem stanowiska, że k.p.c. określa odrębnie, a zarazem wyczerpująco dla każdego z trzech rodzajów spraw działowych spory dodatkowe, zdaje się przemawiać nie tylko fakt oddzielnego ich wymienienia, lecz również i to, że art. 688 k.p.c. nakazuje stosować do działu spadku (a przez te przepisy — również do postępowania o podział majątku wspólnego małżonków na podstawie art. 567 § 3 k.p.c.) przepisy o zniesieniu współwłasności, w szczególności zaś art. 618 § 2 i 3 k.p.c.; art. 688 nie odsyła do § 1 tegoż art. 618.

Mozna zresztą przyjąć, że problem stosowania art. 618 § 1 do postępowania o dział spadku ma charakter czysto teoretyczny, z zestawienia bowiem art. 618 § 1 i art. 685 oraz art. 688 k.p.c. wynika, że w postępowaniu o zniesienie współwłasności i o dział spadku można w zasadzie dochodzić dodatkowo podobnych roszczeń²⁴ z uwzględnieniem jedynie specyfiki tych spraw.²⁵ Dlatego też Sąd Najwyższy w uchwale Izby Cywilnej z dnia 31.X.1968 r. III CZP 74/68 uznał, że art. 618 § 1 k.p.c. nie ma zastosowania do postępowania o dział spadku.²⁶

Analogiczne stanowisko w tej kwestii zajęli J. St. Piątownski i J. Gwiazdomorski.²⁷ Dyskusyjny natomiast wydaje się pogląd L. Steckiego, który twierdzi, że „w sprawach o dział spadku (...) sąd rozstrzyga zarazem o roszczeniach uczestników z tytułu posiadania, pobranych korzyściach i innych przychodów, poczynionych nakładów i spłaconych długów (...), natomiast w postępowaniu o zniesienie współwłasności sąd rozstrzyga jedynie o wzajemnych roszczeniach uczestników, odnoszących się do posiadania wspólnych przedmiotów (art. 618 § 1 k.p.c.).”²⁸ Pogląd ten opiera się wyłącznie na różnej redakcji przepisów art. 618 § 1 i 686 k.p.c. i dlatego nie wydaje się trafny. Trzeba bowiem przyjąć, że art. 618 § 1 k.p.c., mówiąc o roszczeniach współwłaścicieli z tytułu posiadania rzeczy, ma na uwadze wszystkie roszczenia związane z posiadaniem, a więc roszczenia odpowiadające zakresowi roszczeń wymienionych w art. 686 k.p.c., aczkolwiek w stopniu dostosowanym do różnej sytuacji współwłaścicieli i spadkobierców.

Z porównania treści art. 618 § 1 oraz art. 685 i 686 z treścią art. 567 § 1 k.p.c. wynika, że ten ostatni przepis wymienia żądania innego rodzaju niż te, których dodatkowe dochodzenie przewidziane jest w postępowaniu o zniesienie współwłasności i o dział spadku. Powstaje więc pytanie, czy postępowanie o podział majątku wspólnego małżonków obejmuje jedynie — jako dodatkowe — żądanie wymienione w art. 567 § 1 k.p.c., czy także spory określone w wyniku odpowiedniego stosowania art. 618 § 1 bądź art. 685 i 686 k.p.c.

²⁴ Tak też przyjął Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 6.III.1967 r. III CR 76/87, OSNCP 1967, poz. 145.

²⁵ Tak samo przyjął Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 26.IX.1968 r. III CRN 209/68, OSNCP 1969, poz. 112.

²⁶ OSPiKA 1969, poz. 158.

²⁷ J. St. Piątownski: Głosa do uchwały z dnia 31.X.1968 r. III CZP 74/68, OSPiKA 1969, poz. 158; J. Gwiazdomorski: op. cit., s. 228.

²⁸ Por. L. Stecki: op. cit., s. 99.

Rozstrzygnięcie tego zagadnienia wymaga wobec tego udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy w postępowaniu o podział majątku po ustaniu wspólności ustawowej sąd rozstrzyga o prawie żądania podziału tego majątku, o prawie własności rzeczy wchodzącej do majątku wspólnego i o wzajemnych roszczeniach małżonków z tytułu posiadania rzeczy, a ponadto o tym, czy poszczególne elementy wchodzą do majątku wspólnego małżonków. Wprawdzie rozstrzygnięcie dodatkowych kwestii spornych w postępowaniu działowym musi wynikać z przepisów k.p.c., jednakże ustalenie ich zakresu sprowadza się przede wszystkim do wykładni przepisów prawa materialnego, do których przepisy k.p.c., przewidujące kumulację żądań, jedynie nawiązują. Jest więc oczywiste, że dopiero po ustaleniu, czy prawo materialne przewiduje określone roszczenia między małżonkami, można udzielić odpowiedzi na pytanie, czy muszą one być skumulowane w postępowaniu działowym.²⁹ Rozstrzygnięcie w tej drugiej kwestii powinno się opierać na założeniu, że postępowanie nieprocesowe ma charakter wyjątkowy i że mogą w nim być rozpoznawane jedynie te sprawy, które zostały z mocy ustawy przekazane do postępowania nieprocesowego (art. 13 k.p.c.).

Rozstrzygnięcie w postępowaniu o podział majątku wspólnego małżonków sporów o prawo żądania zniesienia współwłasności i o prawo własności z punktu widzenia prawa materialnego opiera się na odpowiednim stosowaniu do majątku małżonków, po ustaniu wspólności ustawowej, przepisów o współwłasności w częściach ułamkowych (art. 42 k.r.o.). Pozostaje jedynie do rozważenia, czy spory te muszą być skumulowane w postępowaniu działowym. Wrócimy jeszcze do tego zagadnienia niżej.

Natomiast udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy na podstawie przepisów prawa materialnego sąd rozstrzyga wzajemne roszczenia z tytułu posiadania rzeczy, jest proste jedynie w odniesieniu do okresu od ustania wspólności ustawowej do momentu dokonywania działów, wtedy bowiem do majątku wspólnego małżonków mają odpowiednie zastosowanie przepisy o współwłasności w częściach ułamkowych, które uzasadniają tego rodzaju roszczenia. W związku z tym np. były małżonek, który ponosi koszty utrzymania wspólnego mieszkania spółdzielczego, ma prawo żądać połowy tych kosztów od byłego małżonka na podstawie art. 207 k.c. w związku z art. 42 k.r.o.

W praktyce jednak powstało pytanie, czy w postępowaniu o podział majątku wspólnego małżonków mogą oni dochodzić między sobą roszczeń z tytułu posiadania rzeczy oraz pobranych pożytków w okresie trwania wspólności ustawowej. Zarysowały się tu następujące poglądy na tę kwestię. Według pierwszego z tych poglądów, reprezentowanego przez S. Breyera i S. Grossa, dochodzenie powyższych roszczeń jest niemożliwe, gdyż ani art. 45 k.r.o., ani art. 567 § 1 k.p.c. o nich nie wspominają.²⁹ Sąd Wojewódzki dla m. st. Warszawy w postanowieniu z dnia 16.VII.1970 r. II Cr 541/70³⁰ uznał, że roszczenia uczestników postępowania w sprawach o podział majątku wspólnego małżonków z tytułu posiadania poszczególnych przedmiotów wchodzących w skład wspólności ustawowej nie powstają ze względu na charakter tej wspólności oraz jej cel. Odmien-

²⁹ S. Breyer i S. Gross: *op. cit.*, s. 183.

³⁰ OSPIKA 1972, poz. 52.

ny pogląd, lecz bez uzasadnienia wyraził L. Stecki.³¹ Wreszcie według B. Dobrzańskiego dla omawianych roszczeń należy szukać podstawy w przepisie o ustaleniu niektórych udziałów albo też, opierając się na art. 52 k.r.o., oznaczać datę, z upływem której ustaje wspólność ustawowa, tak aby zbiegła się ona z okresem, w którym małżonek — ze szkodą dla drugiego — postępuje z majątkiem wspólnym tak jak z własnym.³² Pogląd B. Dobrzańskiego o dopuszczeniu żądania przez małżonka ustalenia nierównych udziałów w razie korzystania ze wspólnej rzeczy jedynie przez drugiego małżonka nie wydaje się uzasadniony, skoro warunkiem takiego żądania jest uwzględnienie przyczynienia się do powstania tego majątku (art. 43 k.r.o.), a nie inne okoliczności. Drugi zaś sposób proponowany przez B. Dobrzańskiego również nie może być wykorzystany, ponieważ stosowanie art. 52 k.r.o. może mieć miejsce tylko w procesie, jest ono bowiem związane z postępowaniem dotyczącym zniesienia wspólności ustawowej.

Aprobując więc pogląd o braku podstawy materialnoprawnej dla roszczeń dotyczących posiadania rzeczy w czasie trwania wspólności ustawowej, należy uznać, że tym samym odpada dopuszczalność ich kumulacji w postępowaniu działowym.

S. Breyer i S. Gross uznali jednak, że przy podziale majątku wspólnego małżonków „mogą być brane pod uwagę szkody świadomie wyrządzone przez małżonka w majątku wspólnym, np. przez samowolną sprzedaż przedmiotu poddanego wspólności i roztrwonienie uzyskanych w ten sposób pieniędzy (...), byłoby to bowiem sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, gdyby małżonek, który wyrządził tego rodzaju szkodę w majątku wspólnym, uczestniczył na równi z poszkodowanym małżonkiem w podziale.”³³ Pod rządem kodeksu rodzinnego z 1950 r. autorzy ci, opierając się na art. 26 tego kodeksu, uznali, że szkody takie należy traktować analogicznie do podlegających zwrotowi wydatków — z majątku objętego wspólnością ustawową — na majątek odrębny.³⁴ Obecnie wymienieni wyżej autorzy Komentarza do kodeksu rodzinnego i opiekuńczego nawiązali do poglądu wyrażonego w orzeczeniu z dnia 18.VIII.1958 r. I CR 547/58³⁵, wydanym również pod rządem kodeksu rodzinnego z 1950 r., w którym Sąd Najwyższy przyjął, że w razie nieuzasadnionego zbycia przez jednego z małżonków przedmiotów wspólnych i tym samym wyrządzenia drugiemu małżonkowi szkody, temu ostatniemu należy się odszkodowanie na podstawie przepisów art. 26 k.r. i art. 134 k.z. Analogiczne stanowisko zajął Sąd Najwyższy pod rządem obowiązujących obecnie przepisów w uchwale z dnia 27.X.1967 r. III CZP 73/64³⁶ przyjmując, że jeżeli małżonek zadysponował majątkiem wspólnym ze szkodą dla drugiego małżonka, to wyrządził mu w ten sposób szkodę, w związku z czym poszkodowany może żądać odszkodowania na zasadach ogólnych. Jednocześnie Sąd Najwyższy uznał, że jeżeli toczy się postępowanie o po-

³¹ L. Stecki: op. cit., s. 99.

³² B. Dobrzański: Glosa do postanowienia Sądu Wojewódzkiego dla m. st. Warszawy z dnia 16.VII.1970 r. II Cr 541/70, OSPIKA 1972, poz. 52.

³³ S. Breyer i S. Gross: op. cit., s. 184.

³⁴ S. Breyer i S. Gross: op. cit., s. 55.

³⁵ OSN 1959, poz. 59.

³⁶ OSNCP 1968, poz. 116.

dział majątku wspólnego, to roszczenia takiego poszkodowany może dochodzić tylko w tym postępowaniu na podstawie art. 618 w związku z art. 567 § 3 i 688 k.p.c. Ponadto Sąd Najwyższy uznał, że takie roszczenie odszkodowawcze należy traktować tak jak roszczenie z tytułu posiadania rzeczy w rozumieniu art. 618, przyjmując, że przemawia za tym zarówno okoliczność, iż szkodę tego rodzaju wyrządza z reguły ten małżonek, który jest w posiadaniu utraconego przedmiotu, jak i założenie, które leży u podstaw art. 45 k.r.o. i art. 618 k.p.c., polegające na dążeniu do załatwienia w sprawie o podział majątku wspólnego małżonków wszystkich spraw majątkowych związanych z dotychczasową wspólnością tego majątku.

Pogląd ten, wyrażony w pierwszym z przedstawionych tu orzeczeń, tj. z 1958 r., poddał słusznej krytyce S. Szer, przyjmując odmiennie, niż to uczynił Sąd Najwyższy, że w takim razie wartość zbytej rzeczy w postaci ekwiwalentu wchodzi do majątku wspólnego i wobec tego posługiwanie się analogią do roszczeń związanych z nakładami z majątku wspólnego na majątek odrębny jest sztuczne.⁸⁷ Opierając się na tym stanowisku, które uznać należy za słuszne i nadal aktualne, orzekanie dotyczące rzeczy zbytej ze szkodą dla współmałżonka nie ma charakteru orzekania o żądaniu dodatkowym, lecz mieści się *implicite* w funkcji sądu związanej z dokonywaniem działu, gdyż zmierza do ustalenia składu wspólnego majątku małżonków, w którym rzecz zbytą zastępuje jej ekwiwalent, odpada więc problem odpowiedniego stosowania w tym wypadku art. 618 k.p.c.

Powróćmy wobec tego do rozważenia kwestii, czy w postępowaniu o podział majątku wspólnego małżonków sąd stosuje odpowiednie przepisy o zniesieniu współwłasności i o dziale spadku w zakresie żądań dodatkowych, z wyeliminowaniem jednak roszczeń związanych z posiadaniem rzeczy wspólnych w czasie trwania wspólności ustawowej z przyczyn wskazanych wyżej. Pozostaje tu odpowiedzieć na pytanie, czy w postępowaniu o podział majątku wspólnego małżonków ma odpowiednie zastosowanie art. 618 § 1, art. 685 i art. 686 k.p.c., tzn. czy w tym postępowaniu sąd rozstrzyga spory dotyczące prawa żądania podziału oraz spory w zakresie kwestii, czy pewien przedmiot należy do dzielonego majątku. Warto w związku z tym przypomnieć, że pod rządami przepisów obowiązujących do chwili wejścia w życie k.p.c. z 1964 r. wątpliwość dotycząca drugiego z wyżej wymienionych sporów również powstała, i Sąd Najwyższy uznał, że „brak jest podstaw do odsyłania uczestników postępowania o podział majątku dorobkowego małżonków na drogę procesu spornego w celu ustalenia składu majątku dorobkowego”⁸⁸, powołując się w tej mierze na obowiązujący wówczas art. 17 § 2 post. niesp. w spr. rodz., który przewidywał, że w postępowaniu o podział majątku wspólnego małżonków sąd rozstrzyga także o tym, które przedmioty należą do tego majątku. Obecnie w art. 567 k.p.c. nie wymieniono uprawnień sądu dotyczącego rozstrzygania sporów w tym zakresie. Trudno by było jednak uznać, że pod rządem k.p.c. z 1964 r. sądowi dzielącemu majątek

⁸⁷ S. Szer: Głosa do orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 18.VIII.1958 r. I CR 547/58, OSPiKA 1960, poz. 2.

⁸⁸ Por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 18.VIII.1958 r. I CR 547/58, OSPiKA 1960, poz. 2.

dorobkowy uprawnienie to odjęto; przemawia przeciwko temu przyjęta w szerszym zakresie w tym kodeksie kumulacja żądań. W związku z tym można mniemać, że nie wprowadzono do k.p.c. przepisu odpowiadającego treścią art. 17 post. niesp. w spr. rodz. dlatego, iż uznano, że zagadnienie to reguluje odpowiednio stosowany w tych sprawach art. 684 k.p.c., który przewiduje, że skład i wartość spadku ulegającego podziałowi ustala sąd, że zatem rozstrzygnięcie to stanowi integralną część postępowania działowego.

W wyniku eliminacji pozostają jedynie spory dotyczące żądań dodatkowych co do rozstrzygnięcia sporu o samo prawo żądania podziału oraz roszczeń z tytułu posiadania rzeczy i praw wspólnych po ustaniu wspólności ustawowej, wykraczające poza ramy art. 567 k.p.c.

Sąd Najwyższy wypowiada się za szerokim zakresem kognicji sądu w postępowaniu działowym. I tak w uzasadnieniu uchwały z dnia 7.VII. 1971 r. III CZP 35/71 Sąd Najwyższy stwierdził, iż „nie można przypisywać znaczenia faktowi, że w art. 688 powołany został art. 618 § 2 i 3, a nie § 1 tego przepisu (...) nie można by z tego wyciągać wniosku, że art. 618 § 1 k.p.c. nie ma zastosowania w postępowaniu o podział majątku wspólnego”³⁹. Zdaniem bowiem Sądu Najwyższego w postanowieniach art. 618 k.p.c. „znalazła szczególnie wyraz zmiana stanu prawnego polegająca na tym, że o ile poprzednio odsyłało uczestników postępowania niespornego na drogę procesu w celu uzyskania wiążącego prejudykatu, o tyle obecnie nie tylko takie odsyłanie jest niedopuszczalne, ale przeciwnie, sprawy toczące się w postępowaniu procesowym przekazują się do postępowania nieprocesowego o zniesienie współwłasności w celu ostatecznego rozstrzygnięcia”. Również w uzasadnieniu uchwały z dnia 26.VI. 1971 r. III CZP 34/71⁴⁰. Sąd Najwyższy powołał się na przyjętą przez ustawodawcę zasadę koncentracji rozstrzygania w tych postępowaniach wszelkich spraw wynikających z zachodzących między uczestnikami stosunków „poza niektórymi tylko, co do których wyraźnie dopuszczono możliwość odsyłania uczestników na drogę procesu cywilnego”. To ostatnie stwierdzenie nie jest jednak jasne, ponieważ Sąd Najwyższy nie przytoczył przepisów, które by odsyłały uczestników postępowania działowego na drogę procesu cywilnego. Przepisów takich obecnie w k.p.c. nie ma (w przeciwieństwie do nie obowiązujących już art. 151 § 1 postępow. spadk. oraz art. 34 post. rzecz.). Jedynie zatem w drodze interpretacji przepisów o kumulacji żądań oraz przez rozstrzygnięcie, czy przepisy o dodatkowych żądaniach w postępowaniu o dział spadku mogą być stosowane odpowiednio w postępowaniu o podział majątku wspólnego małżonków, można dopuścić rozstrzygnięcie kwestii spornych związanych z działami w tym postępowaniu, bądź też nie dopuścić tego.

Na zakończenie rozważań dotyczących zakresu kumulacji żądań w postępowaniu o podział majątku wspólnego małżonków wypada jeszcze stwierdzić, że dopuszczenie przez Sąd Najwyższy i doktrynę odpowiedniego stosowania w tych sprawach art. 618 § 1 i 686 k.p.c. może budzić wątpliwości z punktu widzenia wykładni systematycznej tych przepisów i dlatego uzasadnia postulowanie *de lege ferenda* bardziej precy-

³⁹ OSNCP 1967, poz. 145.

⁴⁰ OSNCP 1972, poz. 62.

zyjnego uregulowania tych kwestii. Możliwość szerokiej kumulacji żądań w postępowaniu działowym odpowiada jednak — jak widać — potrzebom życia. Niewątpliwie tendencja do szerokiej kumulacji wynika z przepisów k.p.c., które dopuszczają tę kumulację w szerszym zakresie, niż czyniły to przepisy obowiązujące przed wejściem w życie tego kodeksu⁴¹. Uzasadniać to może mniemanie, że odrębne uregulowanie żądań dodatkowych dla spraw o podział majątku wspólnego małżonków w art. 567 § 1 k.p.c., wymieniającym inne żądania niż przepisy dotyczące żądań dodatkowych w innych sprawach działowych, podyktowane zostało wskazaniem w tym przepisie najbardziej typowych kwestii spornych w tych sprawach, co jednak nie wyłącza odpowiedniego stosowania do nich przepisów o żądaniach dodatkowych dopuszczonych w postępowaniu o dział spadku. Wprawdzie w orzecznictwie i w piśmiennictwie dopuszcza się odpowiednie stosowanie w tym zakresie art. 618 § 1 k.p.c., formalnie jednak rzecz biorąc art. 567 § 3 odsyła przede wszystkim do odpowiedniego stosowania w sprawach, dotyczących podziału majątku wspólnego małżonków, przepisów o dziale spadku, a dopiero w dalszej kolejności — do przepisów o zniesieniu współwłasności (art. 688). Zagadnienie to jednak ma właściwie znaczenie teoretyczne, ponieważ, jak to wskazano wyżej, w zasadzie zakres żądań dodatkowych w postępowaniu o dział spadku zbieżny jest z zakresem żądań dodatkowych w postępowaniu o zniesienie współwłasności.

Reasumując należy przyjąć, że w postępowaniu o podział majątku wspólnego małżonków mogą być składane wnioski w zakresie żądań dodatkowych wymienionych w art. 567 k.p.c., a ponadto — stosując odpowiednio art. 685 i art. 686 k.p.c. — sąd rozstrzyga spór o prawo dokonywania działu; poza tym małżonkowie mogą dochodzić roszczeń z tytułu posiadania rzeczy wspólnych za okres od ustania wspólności ustawowej do chwili działów. Natomiast nie mogą oni dochodzić takich roszczeń za okres poprzedzający ustanie wspólności ustawowej. Możliwość odpowiedniego stosowania art. 685 k.p.c. w postępowaniu o podział majątku wspólnego małżonków w zakresie wydawania postanowień wstępnych co do sporów nim objętych będzie omówiona później.

cdn.

---

⁴¹ Chociaż w jednym wypadku obecny kodeks ograniczył kumulację w stosunku do przepisów poprzednio obowiązujących: mianowicie art. 686 k.p.c. nie obejmuje roszczenia dodatkowego o zachówek przewidzianego w art. 151 § 1 post. spadk.